

Людмила Никоненко
ORCID iD 0000-0002-6770-0533

молодший науковий співробітник
лабораторії психології політико-правових відносин,
Інститут соціальної і політичної психології НАПН України,
вул. Андріївська, 15, 02000 Київ, Україна,
lunik7777@ukr.net

ФАКТОРНА СТРУКТУРА ОТРИМАННЯ СТУДЕНТАМИ ІНФОРМАЦІЇ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ЗМІСТУ І ЇХ ДОВІРИ ДО НЕЇ

Представлено результати емпіричного дослідження факторних структур використання студентами джерел інформації політико-правового змісту та довіри до них в умовах воєнного конфлікту РФ і України. З'ясовано, що для отримання інформації студенти найчастіше звертаються до джерел з мінімальною соціальною дистанцією (соціальні мережі, тематичні Інтернет-сайти, друзі, знайомі, члени родини). Найрідше користуються інформацією від методистів з виховної роботи, служителів церкви та активістів релігійних громад.

Реконструйована шестифакторна модель користування джерелами, яка включає шкали: 1) отримання інформації від головних суб'єктів політико-правової взаємодії; 2) отримання інформації від медіа; 3) отримання інформації від функціонерів ЗВО; 4) отримання інформації від студентів; 5) джерела з мінімальною соціальною дистанцією; 6) отримання інформації від релігійних організацій.

Найбільше студенти довіряють членам родини, друзям, знайомим; викладачам; представникам громадянського суспільства. Антилідерами довіри є політики, активісти політичних партій, представники органів влади. Побудована п'ятифакторна модель, яка включає шкали: 1) довіра до представників освітнього середовища ЗВО; 2) довіра до медіа; 3) довіра до близького оточення; 4) довіра до представників громадянського суспільства; 5) довіра до представників органів влади.

Ключові слова: воєнний конфлікт РФ і України; довіра до інформації; інформація політико-правового змісту; студенти.

Вступ. З'ясування ролі мікро- та макросередовищних чинників становлення політико-правової свідомості особистості є однією з центральних проблем політичної психології. В умовах збройної агресії РФ щодо України їх дослідження набуває особливої значущості, адже найголовнішою мішенню потужних інформаційних атак є свідомість громадян країн, які включені у протистояння. В цьому контексті важливими завданнями є: 1) дослідження сталих каналів отримання та передавання інформації політико-правового змісту 2) ідентифікація та вивчення довгострокових наслідків інформаційних впливів на свідомість особистості. Особливої значущості завдання набувають для молодіжних спільнот, адже юнацький вік є сенситивним з точки зору становлення політико-правової свідомості, яка зумовлює процеси соціалізації особистості впродовж подальшого життя.

Мета статті: презентувати результати емпіричного дослідження стратегій отримання та когнітивного опрацювання інформації політико-правового змісту студентами. Відповідно до мети сформульовані **завдання:**

1) реконструювати факторні моделі користування джерелами інформації політико-правового змісту і довіри до них.

2) на основі аналізу даних описової статистики (відсотки) здійснити співставлення поширеності використання студентами джерелами інформації політико-правового змісту та рівня довіри до них у студентській спільноті.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Дослідження умов, чинників, проявів політико-правової соціалізації молоді (зокрема, студентів) є актуальним в політичній психології. Перманентна актуальність теми зумовлена сензитивністю юнацького віку з точки зору становлення політико-правової свідомості.

Ґрунтовний науковий аналіз процесів соціалізації студентської молоді знаходимо в роботах І. Жадан, О. Скар, І. Остапенко, С. Позняк. У більшості досліджень сучасного українського студентства ідентифіковано недостатність опанування компетенціями, необхідними для здійснення усвідомлених політико-правових дій та не сформованість мотиваційної компоненти в політико-правовому аспекті у значній кількості студентів (Жадан, 2007). При вивченні політичних уявлень студентської молоді виявлено їх мозаїчність та коливання від ліберально-демократичних до тоталітарних, що доповнюється нечіткістю уявлень про поняття «громадянин» то розуміння його ролі в суспільстві (Позняк, 2013).

У контексті становлення політико-правової свідомості молодіжні спільноти досліджували З. Сіверс, В. Духневич, О. Осадько, С. Кравчук та інші. Предметом наукового пошуку у цьому контексті були чинники становлення структурних компонентів політико-правової свідомості молоді людини (уявлення, настанови, ставлення особистості до політико-правової реальності) (Сіверс, Духневич, Осадько, 2017).

Серед наукових здобутків іноземних авторів тему соціалізації молоді розкрито в роботах J. Fagan, T. R. Tyler (2005), J. S. Coleman (1990), P. Kubow (1998), C. Flanagan (2009) та інших. У названих роботах всебічно розкрито процесуальні особливості процесуальних, інтрапсихологічних процесів, які проживає особистість в процесі політико-правової соціалізації особистості в соціумі.

Узагальнення наукових здобутків дозволило зробити висновок, що для політико-правової соціалізації особистості значимими є близьке оточення особистості, досвід участі в політико-правових ситуаціях, різноманітні соціальні інститути соціальні інститути, медіа різних типів.

Важливість дослідження студентської спільноти зумовлена ще й всеосяжною інформатизацією сучасної молоді. Завдяки сучасним гаджетам молодь має цілодобовий доступ до контенту політико-правового змісту. В силу відсутності навичок критичного мислення, ця цільова група може бути вразливою щодо деструктивних інформаційних кампаній.

В умовах воєнного агресії РФ щодо України дослідження ролі сукупності різних джерел політико-правового інформування студентів та рівня довіри до них набуває особливої прак-

тичної значущості, що і зумовило актуальність наукових розвідок.

Методи та методика дослідження. З метою з'ясування ролі різних джерел інформації політико-правового змісту в умовах воєнного конфлікту РФ та України, було проведено емпіричне дослідження. Воно тривало у період 2013–2015 р. Всього було задіяні 428 студентів десяти ЗВО міста Києва (2, 3, 4, 5, 6 курси).

В якості методів обрано анкетування (за авторською методикою). Для аналізу отриманих дослідницьких матеріалів застосовані факторний аналіз і дані описової статистики (відсотки). Факторний аналіз обрано для реконструкції латентних структур користування джерелами інформації політико-правового змісту та довіри до них. Данні описової статистики (відсотки) обрано для наочної ілюстрації популярності різних джерел у студентській спільноті та задля виявлення суб'єктивного ставлення до отриманої інформації. Комбінація цих методів дозволяє розгледіти своєрідність факторних моделей у прив'язці до інтенсивності використання. Статистичні процедури здійснено із застосуванням комп'ютерного пакету «SPSS Statistics 20».

Після теоретичного аналізу наукової літератури з досліджуваної тематики виділені значимі джерела інформації політико-правового змісту, які на рисунку та далі по тексту позначені так:

- *близьке соціальне оточення особистості:* члени родини; друзі і знайомі;
- *освітнє середовище ЗВО:* студенти з навчальної групи; студенти інших груп, факультетів, ЗВО; лідери студентського самоврядування; викладачі ЗВО; методисти з виховної роботи; керівництво ЗВО;
- *суспільні інститути:* представники громадянських рухів, волонтери; служителі церкви і активісти релігійних громад; політики, активісти політичних партій; представники органів влади;
- *медіа:* соціальні мережі; тематичні інтернет-сайти; газети; радіо; телебачення; офіційні Інтернет-ресурси органів влади.

Під час анкетування респондентам було запропоновано оцінити за інтервальною шкалою інтенсивність користування різними джерелами для отримання інформації політико-правового змісту. У процесі обробки відсоток тих, хто часто або постійно використовує певний канал комунікації, нами підсумовував-

ся. Отримана цифра названа показником $\Sigma 1$. Процедура зумовлена потребою виділення рутинізованої, узвичаєної поведінки респондентів, яку можна вважати різновидом комунікативних практик. Як видно з рис. 1, для отримання інформації політико-правового змісту студенти найбільш часто звертаються до соціальних мереж (77,7 %), тематичних Інтернет-сайтів (73,1 %), друзів і знайомих (63,6 %), членів родини (56,9 %). Найрідше користуються інформацією від методистів з виховної роботи (4,4 %), служителів церкви (5,2 %) та активістів релігійних громад (3,4%).

Для з'ясування рівня довіри до тих же самих джерел інформації політико-правового змісту була застосована 5-бальна шкала Лайкерта. Показник $\Sigma 2$ обчислювався так: опції «частково довіряю», «повністю довіряю» об'єднані шляхом складання відсотків. $\Sigma 2$ відображає рівень довіри представників студентської спільноти до певного джерела інформації політико-правового змісту.

Найбільшим рівнем довіри у студентів користуються члени родини (79,9 %); друзі, знайомі (73,4 %); викладачі (51 %); представники громадянського суспільства (волонтери, члени громадських організацій (47,8 %). Антилідерами довіри є політики і активісти політичних партій (7,2 %) і представники органів влади (6 %), методисти з виховної роботи.

У подальшому отримані сирі бали трансформовані в індекс користування, що дозволило з'ясувати питому вагу кожного джерела інформації. Здійснено процедури факторизації окремо для користування джерелами інформації політико-правового змісту і довіри до них.

Для користування джерелами при перевірці міри вибіркової адекватності отримані результати: критерій Кайзера – Мейера-Олкіна – 0,8; критерій сферичності Бартлета – 2589,0 ($p \leq 0,001$), що доводить обґрунтованість застосування факторного аналізу. Побудована шестифакторна модель користування різними джерелами інформації політико-правового змісту описує 66,79% сумарної дисперсії.

Для довіри цими ж джерелами перевірка міри вибіркової адекватності дала такі результати: критерій Кайзера Мейера-Олкіна – 0,842; критерій сферичності Бартлета – 2967,712 ($p \leq 0,001$), що доводить обґрунтованість застосування факторного аналізу. Отримана п'ятифакторна модель описує 66,79% сумарної дисперсії. Оптимальна кількість факторів і їхня статистична значущість перевірялася за критерієм «каменистого осипу» при застосуванні методу головних компонент (обертанням Varimax Normalized).

У результаті застосованих процедур реконструйована **шестифакторна модель користу-**

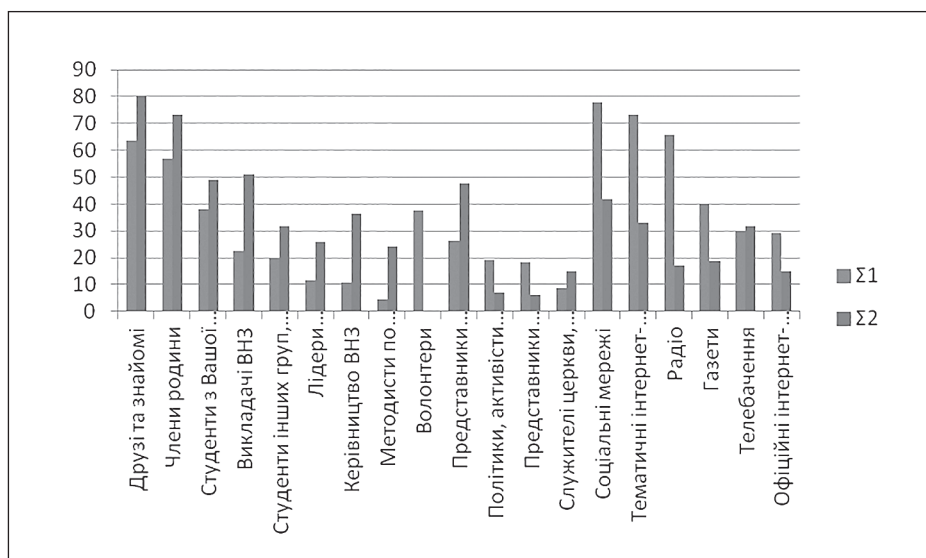

Рис. 1. Показники $\Sigma 1$, $\Sigma 2$ для різних джерел інформації політико-правового змісту

Примітка 1. За горизонтальною віссю позначено джерела отримання політико-правової інформації (детально розшифровано в тексті вище).

Примітка 2. За вертикальною віссю позначено показники $\Sigma 1$, $\Sigma 2$ для різних джерел інформації політико-правового змісту.

вання джерелами інформації політико-правового змісту. Виділені фактори статистично стійкі і описують 66,65 % сумарної дисперсії.

1-й фактор – *отримання інформації від суб'єктів безпосередньої політико-правової взаємодії* (внесок у сумарну дисперсію 14,7 %). Фактор містить шкали: 1) використання інформації від представників громадянських рухів (0,84); використання інформації від волонтерів (0,77); використання інформації від політиків та активістів політичних партій (0,75); використання інформації від органів влади (0,65). Оскільки маємо найбільший внесок в сумарну дисперсію, то можемо стверджувати що когнітивна реконструкція образу політико-правової ситуації студентів ґрунтується в значній мірі на інформації, отриманій від безпосередніх учасників політичного процесу. Причому, перевага надається суб'єктам, котрі знаходяться поза владою.

Аналіз показників $\Sigma 1$ також дає підстави стверджувати, що студенти надають перевагу інформації, отриманій від представників громадянських рухів (26,2 %) та волонтерів (37,7 %). Політики ж та представники органів влади використовують набагато рідше і є одними з аутсайдерів користування (19,2 % – політики, 18,5 % – представники органів влади).

2-й фактор – *отримання інформації від мас-медіа* (внесок у сумарну дисперсію 12,56 %). Фактор містить шкали: використання газет (0,84); використання радіо (0,82); використання ТБ (0,72). У факторі поєднані лише традиційні мас-медіа, для яких притаманна значна соціальна дистанція із користувачем, зумовлена фінансовим або організаційним підпорядкуванням гравцям політичного або економічного середовища. Припускаємо, що фактор об'єднує саме ці медіа через спільні характеристики: відсутність можливості впливу на інформаційну політику зі сторони користувача; ускладнена можливість надання зворотного зв'язку виробнику контенту в процесі медійної комунікації; медіапрактики, які може реалізувати користувач при взаємодії з медіа, переважно пасивні (Ніконенко, 2015). Єдиним засобом вияву згоди або незгоди користувача з позицією медіа є фактичне користування ресурсом або відмова від нього.

Поширеність використання мас-медіа у вибіркової сукупності достатньо висока. Часто та постійно використовують радіо 65,6 %, газети – 40,1 %, телебачення – 29,8 % респондентів.

3-й фактор – *отримання інформації від функціонерів ЗВО* (внесок у сумарну дисперсію 11,23 %). Фактор містить шкали: інформація від керівництва ЗВО (0,83); інформація від викладачів (0,75); інформація від методистів (0,65). Як видно з опису 3 та 4 факторів освітнє середовище для студентів сегментоване на два інформаційних канали. 3 фактор описує політико-правові комунікації у середовищі ЗВО, яким притаманні ознаки домінування-підпорядкування. Тобто для процесу інформування умови добровільності не є обов'язковими. Вияв власної політико-правової позиції студента ускладнений ситуацією організаційної та фінансової залежності студентів. Це може зумовлювати згоду через неусвідомлений конформізм або усвідомлений страх (не здасти екзамен, бути відрахованим, не отримати стипендію тощо). Описованим підтвердженням цього висновку є ієрархія та удільна вага шкал. Суб'єкти, наділені владою, розташовані на перших позиціях. Чим менша влада в рамках освітньої системи, тим менший показник шкали.

Що ж до інтенсивності користування джерелом то найчастіше студенти звертаються за інформацією до викладачів (22,7 %), що може свідчити про їх референтну роль для студентів. Співставлення факторного навантаження шкал фактору та показників $\Sigma 1$ для цих джерел дає підстави вважати, що основний дискурс політико-правового інформування у певному ЗВО задає саме керівництво ЗВО (11 %). Викладачі є комунікативною ланкою, через яку здійснюється інформування студентської спільноти. У середовищі ЗВО студенти найрідше звертаються до методистів з виховної роботи (4,4 %).

4-й фактор – *отримання інформації від студентів* (внесок у сумарну дисперсію 9,98 %). Фактор містить шкали: студенти з інших груп (0,81); студенти зі своєї групи (0,68); інформація від лідерів студентського самоврядування (0,57). Орієнтуючись на зміст шкал, що увійшли до складу фактору, можемо висунути припущення, що інформування за типом «рівний-рівному» є окремим каналом політико-правового інформування студентів. Такому виду комунікації притаманний високий рівень довіри, зумовлений подібністю соціального, економічного, освітнього рівня осіб, які спілкуються. Інформування відбувається переважно в неформальних умовах

і виключно за умов добровільності. Інтерактивність політико-правової комунікації всіма учасниками взаємодії зумовлює можливість взаємовпливу (на відміну від 3 фактору). Тобто в процесі комунікації «рівний-рівному» запускаються процеси когнітивної обробки інформації, формування настанови про довіру або недовіру до неї.

Розподіл інтенсивності користування показниками шкал даного фактору тотожний порядку розподілу факторних навантажень: студенти зі своєї групи є найбільш потужним джерелом інформування (38,1 %). Дещо рідше звертаються до студентів з інших груп (19,8%); інформацією від лідерів студентського самоврядування користуються 11,5% респондентів. Отримані данні дають підстави для формулювання гіпотези про політико-правові комунікації в студентській групі, як чинник становлення політико-правової свідомості студентів.

5-й фактор – *джерела з мінімальною соціальною дистанцією* (внесок у сумарну дисперсію 9,56 %). Фактор містить шкали: інформація від членів родини (0,74), інформація від друзів та знайомих (0,69); інформація від соціальних мереж (0,53); інформація від тематичних сайтів (0,49). Шкали, що увійшли у фактор, об'єднані за принципом мінімальної соціальної дистанції, зумовленої відсутністю соціальних бар'єрів в процесі комунікації. Одним з наслідків цього є більш високий рівень довіри до інформації, отриманої з цих джерел (рис. 1).

Розподіл інтенсивності користування виглядає так: інформація від соціальних мереж є найбільш часто вживаною (77,7 %). Інформація від тематичних сайтів є другою популярністю (73,1 %), далі інформація від друзів та знайомих (63,6 %); інформація від членів родини (56,9 %). Отже, хоча основним каналом отримання політико-правового контенту є соціальні мережі та тематичні інтернет-сайти, більш вагомою є інтерпретації, отримані у найближчому соціальному оточенні.

6-й фактор – *отримання інформації від релігійних організацій* (внесок у сумарну дисперсію 8,2 %). Фактор містить шкали: інформація від служителів церкви (0,72), інформація від активістів релігійних громад (0,72). Інтенсивність користування представлена таким чином: до служителів церкви звертаються 5,2 % респондентів. 3,4 % від опитаних часто та постійно отримують інформацію від релігійних громад. Фактор менш впливовий, ніж попере-

дні. Проте він відображає зростання ролі релігійних організацій у процесі політико-правового інформування.

Наступним кроком була реконструкція *п'ятифакторної моделі довіри джерелам інформації політико-правового змісту*.

1-й фактор – *довіра до представників освітнього середовища ЗВО* (внесок у сумарну дисперсію 18 %). Шкали, що увійшли до фактору: довіра інформації від керівництва ЗВО (0,85); довіра інформації від викладачів (0,81); довіра інформації від методистів (0,78); довіра інформації від лідерів студентського самоврядування (0,69); довіра інформації від студентів інших груп, факультетів, ЗВО (0,54).

Оскільки маємо найбільший внесок цього фактору в сумарну дисперсію, можемо припустити, що саме середовище ЗВО для студентів є референтним з точки зору політико-правового інформування. На відміну від факторної моделі користування, щодо довіри бачимо відсутність розподілу між функціонерами ЗВО та студентською спільнотою. Ще однією особливістю, на яку вказує навантаження шкал, є зменшення удільної ваги шкали по мірі зменшення владних повноважень в рамках організаційної структури ЗВО представників джерела.

Аналіз показників $\Sigma 2$ для джерел цього фактору виглядає так: про повну або часткову довіру викладачам ЗВО заявили 51% респондентів. Студентам з академічної групи довіряють 48,8 %; керівництву ЗВО – 36,5%; студентам інших груп, факультетів, ЗВО – 31,9%; лідерам студентського самоврядування – 26,1%, методистам по виховній роботі – 24,1% з числа опитаних. Як бачимо, найбільш референтним для студентів джерелом інформації є викладачі та студенти зі навчальної групи.

2-й фактор – *довіра до мас-медіа* (внесок у сумарну дисперсію 15,53 %). Фактор об'єднує показники: довіра інформації від газет (0,82); довіра інформації від радіо (0,81); довіра інформації від офіційних Інтернет-ресурсів органів влади (0,6); довіра інформації від телебачення (0,6).

При порівнянні очевидно, що фактор довіри до мас-медіа має структуру тотожну факторній структурі їх використання. Показники $\Sigma 2$ для джерел, що увійшли в цей фактор такі: студенти найбільше довіряють телебаченню (31,8 %). газетам довіряють – 18,7 %, радіо – 17,3%, офіційним ресурсам органів влади – 15,1 % опитаних. Зауважимо, що попри нижчі

показники факторних кореляцій, медіа є найбільш часто використовуваним видом мас-медіа (рис. 1)

3-й фактор – *довіра до близького оточення* (внесок у сумарну дисперсію 12,9 %). Показники: довіра інформації від друзів та знайомих (0,83); довіра інформації від членів родини (0,74); довіра до інформації від студентів з навчальної групи (0,72). Показники $\Sigma 2$ для шкал фактору мають значення: членам родини довіряють 79,9 %; друзям і та знайомим – 73,4 %; студентам з навчальної групи довіряють 48,8% респондентів. Зазначимо, що студенти зі своєї навчальної групи респондентами віднесені саме до цього фактору, а не до освітнього середовища. Це дозволяє розглядати навчальну групу водночас і як сегмент освітнього середовища, і як близьке оточення респондентів.

4-й фактор – *довіра до представників громадянського суспільства* (внесок у сумарну дисперсію 10,3 %). У фактор увійшли показники: довіра інформації від соціальних мереж (0,73); довіра інформації від тематичних Інтернет-ресурсів (0,66); довіра інформації від представників громадянських рухів, волонтерів (0,58). Зазначимо, що всі джерела цього фактору є віддаленими і в значній мірі незалежними від владних структур.

Показники $\Sigma 2$ для джерел фактору виглядають так: інформації від соціальних мереж переважно довіряють 41,8% респондентів; тематичним Інтернет-ресурсам – 33,2%; представникам громадянських рухів, волонтерам – 47,8%.

Орієнтуючись на показники $\Sigma 2$ і зміст шкал, що увійшли до складу фактору, можна стверджувати що соціальні медіа, тематичні Інтернет-сайти розглядаються студентами як важливий сегмент громадянського суспільства.

5 фактор – *довіра до представників органів влади* (внесок у сумарну дисперсію 10,1 %) містить показники: довіра до політиків та активістів політичних партій (0,83); довіра до служителів церкви і активістів релігійних громад (0,66); довіра до представників органів влади (0,63).

Показники $\Sigma 2$ для джерел інформації політико-правового змісту цього фактору виглядають так: представникам органів влади переважно довіряють лише 6 % від опитаних; політикам, активістам політичних партій – 7,2%; служителям церкви і активістам релігійних громад – 14,8%.

Прикметним виглядає факт, що релігійні організації в уявленнях студентів є афілійованими з органами державної влади і одночасно заслуговують на більшу довіру. Це дозволяє стверджувати, що релігійні організації можуть виконувати функції альтернативного каналу інформування молоді в умовах тотальної недовіри до органів державної влади і її представників.

Як видно з наведених результатів, висока інтенсивність використання каналу отримання інформації політико-правового змісту не забезпечує автоматичної довіри до неї. І навпаки, рідке використання певного джерела не завжди передбачає емоційне відторгнення отриманої інформації.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1) Існує якісна своєрідність факторних структур користування різними джерелами інформації політико-правового змісту та довіри до них.

Реконструйована шестифакторна модель користування джерелами інформації політико-правового змісту, яка містить фактори: 1) отримання інформації від головних суб'єктів політико-правової взаємодії; 2) отримання інформації від медіа; 3) отримання інформації від функціонерів ЗВО; 4) отримання інформації від студентів; 5) джерела з мінімальною соціальною дистанцією; 6) отримання інформації від релігійних організацій.

Побудована п'ятифакторна модель довіри до інформації політико-правового змісту, яка включає шкали: 1) довіра до представників освітнього середовища ЗВО; 2) довіра до медіа; 3) довіра до близького оточення; 4) довіра до представників громадянського суспільства; 5) довіра до представників органів влади.

2) Найчастіше з інформаційними запитамми з політико-правової тематики студенти звертаються до джерел зі спрощеним доступом та мінімальною соціальною дистанцією (медіа, представники близького соціального оточення). Аутсайдерами політико-правового інформування студентів є методисти з виховної роботи і представники релігійних організацій.

3) Лідерами довіри для студентів виступають особи з близького оточення, викладачі та представники громадянського суспільства. Найменшою довірою користується інформація, отримана від політиків, представників органів державної влади.

4) Вважаємо обґрунтованими подальші емпіричні дослідження повного циклу інтрапсихологічних процесів обробки інформації політико-правового змісту від моменту ознайомлення із нею до прийняття особистістю рішення про довіру, внаслідок чого отримана інформація вбудовується у ППС особистості

та регулює процеси політико-правової соціалізації молоді людини.

5) В умовах збройної агресії РФ щодо України дослідження наслідків інформаційних атак на свідомість молоді потребує особливого теоретичного і емпіричного аналізу задля створення дієвих стратегій протидії і нейтралізації.

Література

- Гусев І. М. Психологічні особливості впливу використання медіапрактик на ставлення до інститутів влади. *Значимість психології в сучасному суспільстві*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 55–59.
- Духневич В. М. До розуміння соціально-психологічної сутності політико-правової свідомості. *Актуальні проблеми юридичної психології*. 2014. С. 269–271.
- Жадан І. В. (ред.). Соціальні уявлення молоді: особливості та шляхи формування. Колективна монографія. Київ: Міленіум, 2007. 264 с.
- Краснякова А. О. Інтернет-комунікація як чинник становлення політичної суб'єктності особистості. *Проблеми політичної психології*. 2015. Вип. 2. С. 243–253.
- Никоненко Л. Медіапрактики як чинник становлення політико-правової свідомості студентів. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2015. Вип. 8. С. 144–168.
- Осадько О. Ю. Саногенний потенціал діалогічної позиції особистості в ситуації особистісної значущості стосунків з ідейним опонентом. Київ: КиМу, 2014. С. 88–103.
- Позняк С. І. Ресурси громадянськості: соціально-психологічна складова: методичні рекомендації. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 136 с.
- Сівєрс З. Ф., Духневич В. М., Осадько О. Ю. Прикладні аспекти становлення політико-правової свідомості молоді. Кропивницький: Імекс ЛТД, 2017. 178 с.
- Шмідт Я. Нова мережа: ознаки, практики і наслідки веб. 2.0. Київ: Центр вільної преси, 2013. 284 с.
- Cogan J., Kubow P. Multidimensional citizenship: Educational policy for the 21st Century. Omaha: University of Nebraska, 1997. 60 p.
- Coleman J. S. Foundations of social theory. Cambridge, AM: Harvard University Press, 1990. 1024 p.
- Fagan J., Tyler T. R. Legal Socialization of Children and Adolescents. *Social Justice Research*. 2005. Volume 18. Issue 3. P. 217–241. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s11211-006-0621-4>.
- Flanagan C. Young People's Civic Engagement and Political Development. *Handbook of Youth and Young Adulthood: New Perspectives and Agendas* / Furlong A. (ed.). London: Routledge, 2009. P. 293–300.
- Renshon S. A. Psychological Needs and Political Behavior: A Theory of Personality and Political Efficacy. New York: Free Press, 1974. 300 p.

References

Husev, I. M. (2016). Psykholohichni osoblyvosti vplyvuvy korystannia mediapraktyk na stavlennia do instytutiv vlady [Psychological peculiarities of the influence of the use of mediapractitioners on the attitude to wards the institutions of power]. *Znachymist psykholohiyi v suchasnomu suspilstvi*. Kherson, Ukraine: Vydavnychy dim «Helvetyka», 55–59 (ukr).

Dukhnevych, V. M. (2014). Do rozuminnia sotsialno-psykholohichnoi sutnosti polityko-pravovoi svidomosti. [By understanding the socio-psychological essence of political and legal consciousness]. *Aktualni problemy yurydychnoyi psykholohiyi*, 269–271 (ukr).

Zhadan, I. V. (Ed.) (2007). *Sotsialni uivlennia molodi: osoblyvosti ta shliakhy formuvannia. Kolektyvna monohrafiia [Social representations of youth: peculiarities and ways of formation. Collective monograph]*. Kyiv, Ukraine: Milenium (ukr).

Krasniakova, A. O. (2015). Internet-komunikatsiia yak chynnyk stanovlennia politychnoi

subiektnosti osobystosti [Internet-communication as a factor in the formation of a person's political subjectivity]. *Problemy politychnoyi psykholohiyi*, 2, 243–253 (ukr).

Nykonenko, L. (2015). Mediapraktyky yak chynnyk stanovlennya polityko-pravovoyi svidomosti studentiv [Media practice as a factor in the formation of political and legal consciousness of students]. *Psykholohichni nauky: problemy i zdobutky*, 8, 144–168(ukr).

Osadko, O. Yu. (2014). *Sanohennyi potentsial dialohichnoi pozytsii osobystosti v sytuatsii osobystisnoi znachushchosti stosunkiv z ideinym oponentom [Sanogenic potential of the dialogical position of the individual in a situation of personal significance of relations with an ideological opponent]*. Kyiv, Ukraine: KyMu, 88–103 (ukr).

Pozniak, S. I. (2013). *Resursy hromadianskosti: sotsialno-psykholohichna skladova: metodychni rekomendatsii [Citizenship Resources: Socio-Psychological Component: Methodological Recommendations]*. Kirovohrad, Ukraine: Imeks-LTD (ukr).

Sivers, Z. F., Duxnevych, V. M., Osadko, O. Yu. (2017). *Prykladni aspekty stanovlennia polityko-pravovoi svidomosti molodi [Applied Aspects of Formation of the Political and Legal Consciousness of Youth]*. Kropyvnytskyi, Ukraine: Imeks LTD (ukr).

Shmidt, Ya. (2013). *Nova meretzha: oznaky, praktyky i naslidky veb. 2.0. [NewNetwork: Signs, Practices and Web Consequences. 2.0.]*. Kyiv, Ukraine: Tsentr vilnoyi presy (ukr).

Cogan, J., Kubow, P. (1997). *Multidimensional citizenship: Educational policy for the 21st Century*. Omaha, USA: University of Nebraska (eng).

Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, AM, USA: Harvard University Press (eng).

Fagan, J., Tyler, T. R. (2005). Legal Socialization of Children and Adolescents. *Social Justice Research*, Volume 18, Issue 3, 217–241. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s11211-006-0621-4> (eng).

Flanagan, C. (2009). Young People's Civic Engagement and Political Development. In Furlong A. (ed.), *Handbook of Youth and Young Adulthood: New Perspectives and Agendas* (pp. 293–300). London, Great Britain: Routledge (eng).

Renshon, S. A. (1974). *Psychological Needs and Political Behavior: A Theory of Personality and Political Efficacy*. New York, USA: Free Press (eng).

ФАКТОРНАЯ СТРУКТУРА ПОЛУЧЕНИЯ СТУДЕНТАМИ ИНФОРМАЦИИ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО СОДЕРЖАННЯ І ЇХ ДОВІРЯ К НЕЙ

Никоненко Людмила, младший научный сотрудник
лаборатории психологии политико-правовых отношений,
Институт социальной и политической психологии НАПН Украины,
ул. Андреевская, 15, 02000 Киев, Украина, lunik7777@ukr.net

Представлены результаты эмпирического исследования факторных структур использования студентами источников информации политико-правового содержания и их доверия им. Выявлено, что для получения информации студенты чаще всего обращаются к источникам с минимальной социальной дистанцией (социальные сети, тематические Интернет-сайты). Реже всего используют информацию, полученную от методистов по воспитательной работе, служителей церквей и активистов религиозных общин.

Реконструирована шестифакторная модель использования источниками, которая включает шкалы: 1) получение информации от субъектов политико-правового взаимодействия; 2) получение информации из медиа; 3) получение информации от функционеров ВУЗов; 4) получение информации от студентов; 5) источники с минимальной социальной дистанцией; 6) получение информации от религиозных организаций.

Больше всего студенты доверяют членам семьи, знакомым, преподавателям, представителям общественных организаций. Антилидерами доверия являются политики, активисты политических партий, представители органов власти. Реконструирована пятифакторная модель доверия, которая включала шкалы: 1) доверие к представителям ВУЗов; 2) доверие

медиа; 3) доверие близкому социальному окружению; 4) доверие представителям гражданского общества; 5) доверие представителям органов власти.

Ключевые слова: военный конфликт РФ и Украины; доверие информации; информация политико-правового содержания; студенты.

FACTOR STRUCTURE OF RECEIVING THE INFORMATION OF POLITICAL AND LEGAL CONTENT BY STUDENTS AND THEIR TRUST TO THEM

Nykonenko Liudmila, Junior Researcher of Laboratory for Psychology of Political-Legal Relations, Institute for Social and Political Psychology, National Academy of Educational Sciences, 15 Andriivska Str., 04070 Kyiv, Ukraine, lunik7777@ukr.net

The author has analyzed the issue of factor structure of receiving the information of political and legal content by students and their trust to them. The results of the empirical research of factor structures of using the sources of political and legal content by students and students trust them are presented. It is found that students often apply to sources with minimal social distance for receive information (social networks, thematic Internet sites, friends and acquaintances, family members). The least they use information from methodologists of educational work, church ministers and activists from religious communities.

The six-factor model of using sources is reconstructed, which includes scales: 1) obtaining information from the main subjects of political and legal interaction; 2) receiving information from the media; 3) obtain information from university functionaries; 4) receiving information from students; 5) sources with a minimum social distance; 6) receiving information from religious organizations.

Most students trust the family members, friends, acquaintances; teachers representatives of civil society. Anti-trust is politicians, activists of political parties, representatives of the authorities. A five-factor model has been constructed, which includes the following scales: 1) trust in representatives of the educational environment of university; 2) trust in the media; 3) trust in a close environment; 4) trust in representatives of civil society; 5) trust in the authorities. Empirical studies of the full cycle of intrapsychological processes of information processing of political and legal content from the moment of familiarization with it until the decision of the person to trust will be important.

Key words: information of political and legal content; military conflict between Russia and Ukraine; students; trust in information.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2018

Прийнято до друку 27.09.2018